

E. M. CIORAN

Aforisme

• Energia mea nu se trezește decât în *afara timpului*, și mă simt un adevărat Hercule de îndată ce mă transport cu imaginația într-un univers în care sunt suprimate ineseși condițiile acului.

• „Oroarea și extazul vieții” — trate simultan, ca o experiență în interiorul aceluiași moment, în fiecare moment.

• Cantitatea de oboșală care se odihnește în creierul meu.

• Am în comun cu Diavolul posomorala, sunt ca și el un melancolic prin decret divin.

• „Nu minca nimic ce nu ai semănat și cules cu mina ta” — această recomandare a înțelepciunii vedece este aut de legătura și de convingătoare încât, în furia de a nu l ne putea conțina, ne date gândul să ne abandonăm unei morți prin inanție.

• Cuiat, incuia oenii. De-odată, se cascade un cău, ca un puț care, în cautarea apei, ar străpunge pământul cu o viteză amețitoare. Anrenat de această frenezie, în acei gol ce se tot naște pe sine, mă simt una cu însuși principul ce generează abuzul, și, ferocare nesperata, imi găsesc astfel o ocupație și chiar o misiune.

• Cind Pyrrhon conversa cu cavala, dacă aceia se-năpădă pe piețe, el vorbea mai departe, de parcă nimic nu se-năpădise. La această forță a indiferenței, la această disciplină a disprețului rînesc cu nerăbdarea unui apucător.

• Ceea ce așteaptă un prieten, sunt gesturile griurii, minciunii, consoiării, lucruri care toate presupun efort, calcul, autocontrol. Permanența grija pentru delicatete pe care o impune prietenia este contra naturii. Traisca indiferenței sau dușmăni, ca să putem și noi respira un moment!

• Avind în mine cu precădere mizeriile mele trecute și viitoare, le-am neglijat pe ale prezentului; lucru ce mi-a permis să le suport mult mai ușor decât le-aș fi înfruntat cu toate rezervele mele de energie.

• Somnul ar servi totuși la ceva, dacă de fiecare dată cind a dormim am face un exercițiu, o repetiție a morții; la capatul a câțiva ani de antrenament, moartea și-ar pierde orice prestigiu și nu ne-ar mai apărea altfel decât ca o formalitate ori o sicană meschină.

• În cariera unui spirit care își lichidează prejudecățile una după alta, survine un moment în care la fel de ușor îl este să devină un sfânt ori un escroc de orice talie.

• Rareori calificăm cruzimea — trăsătura noastră cea mai veche — drept falsă, apăsătoare, simulată, denumiri proprii, în schimb, pentru bunătate, care, recentă, de-abia dobândită, nu are rădăcini profunde: ea este o invenție țiriză, netransmisibilă, pe care fiecare se străduiește s-o inventeze din nou și nu reușește decât cu poticneli, în acele momente în care natura lui se eclipsează, cind triumfă asupra strămoșilor săi ca și asupra sa însuși.

• Adevesea mă închipui urcînd pe un acoperiș, unde mă ia a cădea, scotînd un strigăt. A „închipui” nu e de fapt cuvîntul cel mai potrivit, pentru că sunt obligat să-mi închipui ceea. La fel trebuie să vină și gîndul crimel.

• Dacă vrei să te gîndești la ceva fără-necutare, dacă vrei să nu-l uiți niciodată, trebuie să te străduiești nu să-l uițezi ci să-l urăști. După o credință hindusă, anumiți demoni sunt fructul unei dorințe, a unei rugăciuni exprimate într-o viață anterioară, — de a se încarna într-o ființă îndirijată contra lui Dumnezeu, pentru a putea gîndi mai mult la El și pentru a-l avea mereu prezent în minte.

• Durerile își realizează misiunea în timpul nopților de nesomn, cind ea se împlinesc și se deschide ca o floare. Ea este atunci nemărginită ca și noaptea, pe care o imită.

• Nu reușesc să iau în treburile, slăbesc încă cind m-am născut, doar unghiile mele prosperă, precum la cadavre.

• Atunci cînd strig: „Doamne!” — în scutul răstimp al celui strigînd El există. Atîta și ajunge: ce aș putea dori mai mult?

• Este pălăvrăgeală orice discuție cu cineva care nu a suferit.

• Miezul nopții. Tensiune vecină cu epilepsia. Dorință nebună de a face să sară totul în aer, eforturi pentru a nu mă desface singur în bucăți. Haos iminent.

• Poți să nu valorezi nimic prin sine, dar să fii cineva prin ceea ce simți. După cum poți și să nu fii la înălțimea senzațiilor tale.

• Teoretic, imi pasă la fel de puțin că trăiesc ori că mor; în practică, sunt mîncat de toate spaimile care deschid un abis între viață și moarte.

• Animalele, păsările, insectele și-au rezolvat dintotdeauna toate problemele. De ce am vrea noi s-o facem mai bine decât ele? Naturii îi repugnă originalitatea, ea îl refuză, cu oroare, pe om.

Traducere de
Emanoil MARCU

Cind Horațiu, fericit la moșia sa din munții Sabini, obținută prin Maecena, exclamă: *Beatus ille qui procul negotiis* (Epoda, II, 1), — el deschide un nebănuit drum acestei teme, pînă în zilele noastre (la un G. Călinescu, de ex.): expresia devine simbolul aspirației la o „viață retrasă”, al orărilor poet. Numai că aproape toți latini, și în orice caz Horațiu, Propoerțiu, Ovidiu și Martial, contrapun acestei aspirații spre beatitudinea simplă și calmă a vieții la țară, conștiința și idealul vieții în posteritate a operei: *Non omnis moriar* sau *Exegi monumentum aere perennius*; prima nu este, pentru ei, decât garanția celei de a doua.

În secolul XVI, Luis de León, călugăr spaniol augustin, înțelege să despartă, radical, această logodnă între viața propriu zisă, a poetului, și viața postumă a operei. Ruptura este posibilă, deoarece conștiința posterității literare e înlocuită, la acest mistic, de certitudinea unei vieți viitoare, în orizontul spiritualității aduse de Creștinism. Noul lirism bucolic, care apare astfel, păstrează aproape toate elementele concrete ale tradiției greco-latine a speciei; dar, simultan, se pătrunde de un alt suflu, cel al inspirației religioase. Viziunea dispărutei „virste de aur” cedează locul viziunii escatologice creștine: viitorul — asigurat în divinitate, prin credință — iradiază prezentul, suplantînd complet trecutul și nostalgia lui; iar natura, prezentă în noile bucolice, nu mai e imaginea „decăzută” a unui paradis pierdut, ci schiță imperfectă a unui alt paradis promis. Redimensionare a bucolismului prin „încreștinare”: revivificarea a-

Daci. Columna lui Traian

nei tematici păgine, care de altfel nu anulează deloc sursele pur literare ale poetului, cultura umanistă a lui Luis de León punîndu-și peceata puternică asupra noului lirism. Traducător al unor cărți biblice, al unei ode pindarice, ca și a latinilor Virgiliu, Horațiu și Tibul, el e în același timp un emul al lui Petrarca. „La vida retirada” stă mărturie: viața văzută ca o călătorie

Teatralitatea prospectivă. Domeniul prospectiv s-a teatralizat pe măsură ce viitorul s-a transformat dintr-o problemă de descoperire într-una de invenție. De la reprezentarea viitorului ca fenomen unic predeterminat, care poate fi eventual prezis, ghicit sau anticipat s-a trecut la o viziune plurală, în care actul alegerii devine esențial. Este semnificativ, în acest sens, chiar faptul lingvistic al necesității recente de folosire a pluralului substantivului viitor, sub forma de viitori (de ce nu viitoruri?). În elaborarea de modele de viitor, un cuvînt cheie este cel de scenariu. Nu este însă vorba de un scenariu unic, ci de scenarii alternative, care reprezintă posibilități, creații. Un viitor este mai degrabă construit decât aflat. Coerența unui scenariu de viitor este dată de interacțiunile cooperative și cele conflictuale ale participanților, dar toate componentele scenariului sînt inventate pe baza unei anumite plauzibilități mult mai complexe decât simpla extrapolare a datelor prezentului. Punere în scenă, acțiune, conflict, agenți, personaje, actori, toate elementele teatralității sînt prezente.

P. A. Julien, P. Lamond și D. Latouche (*La méthode des scénarios: Une réflexion sur la démarche et la théorie de la prospective*. Groupe de recherche sur le futur, Université de Québec, juin 1975) subliniază și motivează teatralitatea scenariilor de viitor: „...scenariul, datorită accesibilității și aspectului său teatral, se bucură, de o bucată de vreme, de o favoare deosebită din partea utilizatorilor de studii prospective. Nemulțumindu-se să prezică apariția unor evenimente, ci punîndu-le în scenă, scenariul poate să apară mai atrăgător decât alte metode, care nu au această latură spectaculară”. Aceiași autori observă că metoda scenariilor „simulează, etapă cu etapă și de o ma-

pe marea furtunoasă, ființa umană ca un vas mereu amenințat să naufragieze și rîvnind cu patimă odihna în port, — nu sînt decît „parafrază” a celebrului sonet petrarchist *Passa la nava mia colma d'oblio*. Poemul „Înălțarea” o reia.

Adevărata recuperare ce trebuie consemnată în lirica lui Luis de León, în acest veac bîntuit încă — mai ales în mediile clericale — de ecurile Evului Mediu, e aceea a Naturii. Natura ca opus al spiritului, imagine a necontenitei descompuneri a materiei; natura ca doică — adesea premergătoare în ispită — a corpului omensc; natura ca apanaj al păgînătății, pe care începutul de Renaștere pornea s-o regăsească grație neo-platonismului, — această natură nu mai este, acum și aici, loc de tentație și de pierzanie, nici teren de manifestare a morții niciodată sătule; dimpotrivă, ea devine lăcaș propice meditației calme asupra rosturilor deșarte ale acestei lumi, a-

Luis de LEÓN (1527-1591)

Redimensionarea bucolicului

renă favorabilă dezvoltării unor virtuți franciscane. Dar, dacă primul pas îl face poetul umanist — contrapunînd vieții sociale, tumultuoase și trufașe, viața naturală ca o oază a liniștii, moderației și reculegerii — al doilea pas îl va face poetul religios, atunci cînd — ca în „Înălțarea” — vieții de aici îi va suprapune, ca o lumină orbitoare menită să-i demaște toate falsele valori, viața de dincolo, cu certitudinile ei de alt ordin. Ultima înțelepciune a acestui mistic ar putea fi rezumată astfel: viața aceasta se poate împărți — și omul virtuos trebuie să-și exercite, cu fermitate, opțiunea — între propriile sale forme de organizare umană, naturale de o parte, sociale de alta; dar, în fond, ca azil de pasageră beatitudine terestră, ea nu poate nicicum să suporte nici un fel de comparație axiologică cu cealaltă viață, postulată post mortem: adevărul celei dintîi nu e decît o palidă prefigurare a adevărului, aproape inexprimabil, al celei de a doua.

În spiritul acestei interpretări, am reținut, de asemenea, sonetul — cu sunet cvasi-dantesc, din perioada marcată de *Vita nuova* — care celebrează imaginea unei femei adorate. E vorba de o femeie reală, sau de încarnarea unei figuri a credinței? Cititorul are libertatea de a se întreba, în ce anume constă „sminteala” din care „se întoarce” sufletul poetului: în faptul de a crede că există aievea, ceea ce nu e decît o închipuire a sa? sau în vina de a socoti că poate vedea, cu ochiul său fizic, o întrupare concretă a ceea ce nu e decît o închipuire a sa? sau în vina de a socoti că poate vedea, cu ochiul său fizic, o întrupare concretă a ceea ce trebuia să rămîna de nevăzut, în sfera ei de har impalpabil?

Despre Luis de León, magistrul al mai multor discipline umaniste, circula un fel de legendă. După cinci ani de închisoare (dacă vina pentru care fusese condamnat de Inchiziție — aceea de a nu fi apreciat textul *Vulgatei* — era inconsistentă, dușmănia domina-

nilor a făcut ca ea să tragă greu în balanță), s-a întors la Salamanca, primit în triumf. Urcînd la catedră, și-a reluat cursul pronunțînd aceste cuvînte: „Așa cum vă spuneam ieri...”.

VIAȚA RETRASĂ

*Ce viață liniștită,
Cînd jugi de zgomotul lumesc, anume
Pe-o cale tănuită,
De prea puține nume
De înțelepți urmată-aici în lume!*

*Pieptul să nu-ți palpite,
Văzînd a-nfumușurilor grandoare,
Nici fresce aurite
Să jînduiești, lucrare
De-un iscusit maîr, în pietre rare.*

*Nu-mi pasă dacă-o faimă
Imi poartă numele din buză-n buză,
Și nici de cei ce-ngaimă
O laudă confuză,
Cînd adevărul sincer o refuză.*

*Simt oare mulumire
Că un penibil deget mă arată?
Că-atare lingușire
Mă lasă dintr-odată
Cuprins de griji și-n temere-ncordată?*

*Izvoare! rîuri! munte!
O, cuburi tainice ale plăcerii!
Ca vas cu spartă punte,
Tînjesc în calmul serii
Spre voi, și nu spre uraganul mării*

*Un somn în dulce tîhnă
Doresc, și-o pură zi de bucurie;
Nu fruntea fără-odihnă
Ce-n vana-i lăcomie
De stînge doar, și aur, vrea să știe.*

*Trezească-mă suave
Cîntări de păsări ce zvonesc înaltul,
Nu griji cu fețe grave
Care-l întrec cu saltul
Pe cel ce-și schimbă mersul după altul.*

*Vreau să trăiesc cu mine,
Să port ce-mi dete ceru-n mina goală,
Doar eu, ferit de-oricine,
Liber de-amor, de zoală,
De ură, de nădejdi, de bănuială.*

*Mai sus, pe-o coastă lînă,
De mina mea-i sădită o livadă
Ce primăvara-i plină
De mii de flori și mladă,
Purînd pe crengi subțiri promisa roadă.*

*Zorindu-se, de orul
De-a-i înmulți șfioasa frumusețe,
De sus, din vîrf, izvorul
Zglobiu cu ape crețe
Îi iese parcă-n drum și-i dă binețe.*

*Și-atunci, aflîndu-și pace,
Printre copaci se țese-n limpezi țte,
Vestminte moi desface
Pe sol, ca verzi pojișite,
În care-abundă florile pestrife.*

*Aerul mișcă frunze,
Mirosul miilor de-arome-l împresoară,
Din ramuri curge-un zumzet
În care dau, spre seară,
Uitării orice sceptru sau comoară.*

*Păstreze-și avuția
Cei ce se-ncred într-o fragilă barcă;
Nu-mi place vieșlia
Cea-n plîns set se descarcă,
Cînd vînt din sud și nord lupînd
se-ncercă.*

*De vrajba lor, cîtargul
Plieznește, ziua-mparte nopții umbră;
De chin și valer largul
Pînă la cer se-ndumbră;
Și-amar se-mbogățește marea sumbră.*

*O simplă masă mie
Imi e de-ajuns, și pacea ei plăcută;
Lucrata vărsare
În aur, fie-i plută
Cui goană mării-i este netemută.*

*Și-n timp ce, în mizerii,
Alții hrănesc doar nesătutul pîntec
Nesigur al puterii,
Eu, tolnit, cu cîntec
Aș vrea doar bolta frunzelor să spintec.*

*La umbra lor, pe iarbă,
Sub lauri verzi și-n iederă păgînă,
Azul meu să soarbă
Acordul ce-l îngînă
Pe corzi cu plectrul o măiastră mină.*

I N Ă L Ț A R E A

*Sfînte Păstor, cînd turma
Ți-o lași în valea strîmtă și obscură,
Ți-e scrisă-n lacrimii urma;
Pe cînd tu în zarea pură
Sui spre eterna ta începătură.*

*Cei pîn-acum în grații,
Și cei acuma trîști și-mpunși de-un
spine,*

*La sinu-ți răsfății,
Deposedăți de Time,
La ce să-ntoarcă ochii, și spre cine?*

*Ce pot să vadă-n silă
Cei ce-au privit frumusețea ta în față,
Să nu le facă milă?
Prinzînd a țoț dulcețată,
Care timpan, de-aur nu se dezvăță?*

*Acești mări turbate,
Cine-i va pune frîu? Cine calma-va
Cicloulul ce s-abate?
Dacă te-ascunde slava,
Ce astru va conduce-n portu-i nava?*

*Ah, nour în ispită:
Pe-acest prea scurt extaz simți gelozie?
Ți-e ăria grăbită?
Bogat zbori tu-n țarie!
Noi, vai! ce orbi! și jos! și-n sărăcie!*

SONET

*Acum cu aurora-n rînd se-avîntă
Lumina mea, în pletele bogate
Le stringe-n nod frumos, acum se zbate
În aur pieptul ei, și se frîmîntă.
Acum spre cer se-ntoarce, pură, sfîntă,
Își nalță miinile și ochii, poate
O-nduioasă chinurile-mi toate;
Acum pornește-n dans-uror, și cîntă.*

*Așa îmi zic, și-un dulce vis se toarce,
Și mi-o închipui că-mi apare-n față,
Și-i ies umil și adorînd-o-n cale.*

*Ci sufletu-nșelat curînd se-ntoarce,
Și, cunoscînd sminteala ce-l răsfăță,
Frîu liber lasă lacrimilor sale.*

Prezentare și traducere
Ștefan Aug. DOINĂȘ

model de viitor, prin structura sa sistematică, paradoxal-antinomică, pe care nu o putem concepe decât încercînd de tensiune dramatică. Luarea în considerare a discontinuităților și rupturilor este și ea încercarea de teatralitate. Nu ne mai mulțumim cu un viitor care rezultă dintr-o extrapolare a istoriei, ci imaginăm și proiectăm diferite modificări ale prezentului. În această ordine de idei, să menționăm punctul de vedere al lui H. Ozbekhan (*Vers une théorie générale de la planification*, Univ. of Pennsylvania, Philadelphia, 1973), după care timpul nu mai trebuie văzut ca o curgere, ci ca un spațiu.

Scenariul în psihologie. „Folosim conceptul de scenariu, deoarece, exact

moasa legătură dublă (double bind) intră aici în acțiune; după cum se știe, aceasta constă în cerința de a îndeplini concomitent două acțiuni opuse. Potențialul teatral al dublei legături este imens. O situație similară apare în orice antinomie pragmatică.

Scenariile politice. W. Lance Bennett (*Political scenarios and the nature of politics*, Philosophy & Rhetoric, vol. 8, 1975, no. 1, p. 23-42) identifică două componente sau dimensiuni ale scenariilor politice. Avem mai întii componenta ceremonială, care se referă la amploarea, calitatea dramatică, orarul, execuția și atribuțiile personale implicate într-un scenariu politic. În această ordine de idei, Lance Bennett introduce o întregă terminologie narativoteatrală: act-scenă (ordonare temporală, impact dramatic), agent-scenă (statut), agent-act (competență), act-acțiune (tehnică). Avem apoi componenta de autoritate a scenariilor politice. Dacă aspectele ceremoniale ale politicii sugerează caracterul dramatic, cîmpul de manifestare și intensitatea evenimentelor politice, aspectele de autoritate ne ajută să determinăm gradul de legitimitate și de adevărate al unei anumite concepții politice; în acest scop se consideră scopul actului (aspectul normativ), relația agent-scenă (pozițiile formale ale actorilor), scopul agentului (moralitatea) și scopul acțiunii (legalitatea).

Într-o situație politică, elementele de autoritate sînt necesare pentru a se stabili justetea concepției despre un eveniment iar elementele de ceremonial stabilesc importanța și impactul său universal. Punerea în scenă constă în stabilirea acelor elemente de autoritate sau de ceremonial care favorizează cel mai mult un rezultat politic dorit.

Solomon MARCUS

Scenariul ca expansiune a teatralității

În structura unui scenariu este faptul de a fi rezultatul unei alegeri dintre mai multe posibilități; deci orice scenariu coexistă și se poate afla într-o polemică, latentă sau explicită, cu alte scenarii, virtuale sau deja elaborate. Dar, în același timp, este posibil ca scenarii diferite să se afle într-o situație complementară, tratînd aspecte diferite ale dezvoltării. Teatralitatea scenariilor de viitor se impune prin evoluția obiectivă a lucrurilor. Să nu uităm că chiar definiția proceselor de învățare s-a schimbat; învățarea nu mai este văzută ca o adaptare la o situație nouă, ci drept capacitatea de a construi, într-o anumită măsură, această situație. Trecerea de la procesele de învățare adaptivă la cele de învățare participativă, prospectivă și creativă este de natură să modifice radical viziunea asupra viitorului. În același timp, teatralitatea se impune prin natura profund conflictuală a oricărui

ca în teatru sau în film, viața individului se desfășoară ca o piesă, un film sau un basm în care un destin inițial declanșează o reacție de supraviețuire și eliberare”. Această reflecție aparține lui Gérard Ghandezon și Antoine Lancaester (*L'analyse transactionnelle*, Presse Universitaires de France, Paris, 1982) și se referă la așa numita analiză tranzațională dezvoltată de Eric Berne (*Games people play*, 1951). Această analiză are la bază un triunghi avînd drept virfuri eul-părinte, eul-adult și eul-copil. Viața este reprezentată de Eric Berne cu ajutorul unui scenariu în care aceste trei personaje care coexistă în noi se dispută și alternează, unul sau altul trecînd pe primul plan și marginalizîndu-l pe celelalte două. La originea scenariului pe care copilul îl va construi se află unele joncțiuni, sub formă de interdicții ale comportamentului spontan al copilului, sub acțiunea eului-copil al părintelui. Fai-